

Constant Permeke in het Haags Gemeentemuseum

Het is alweer een jaar of drie geleden dat ik in de gelegenheid kwam een pastel van Permeke te bemachtigen op de veiling te Arnhem: rode daken achter donkere bomen. De prijs was alleszins redelijk. Maar het noodlot wilde dat ik daar pas tijdens de veiling achter kwam en op het moment van veiling mijn tevoren vastgestelde budget al ruimschoots had overschreden. Een kleine anderhalf jaar later werd dezelfde pastel weer ter veiling aangeboden, aanleiding voor een schriftelijk bod dit keer wegens verplichtingen elders. Resultaat: te voorzichtig geweest en voor de tweede keer ontglipte mij mijn Permeke.

Dan maar compensatie gezocht in het Haags Gemeentemuseum waar een werkelijk schitterende tentoonstelling van deze Vlaamse reus valt te bewonderen. Wat te zeggen van deze ras expressionist die de zee, het boerenleven en het naakt tekende en schilderde en op latere leeftijd ook nog eens het beeldhouwen ter hand vatte?

Twee oorlogen heeft Permeke meegemaakt. In de eerste raakte hij zwaar gewond waarna hij ter verpleging naar Engeland werd overgebracht. Deze periode leidde tot tal van schilderijen geïnspireerd door het landschap van Devonshire. Geboren in 1886 was hij te oud om ook in de tweede oorlog nog te dienen. De Duitsers verboden hem zijn werk ten toon te stellen, het werd als Entartete Kunst beschouwd. Niet dat Permeke zich daar veel van aantrok, hetgeen hem regelmatig in conflict met de bezetters bracht.

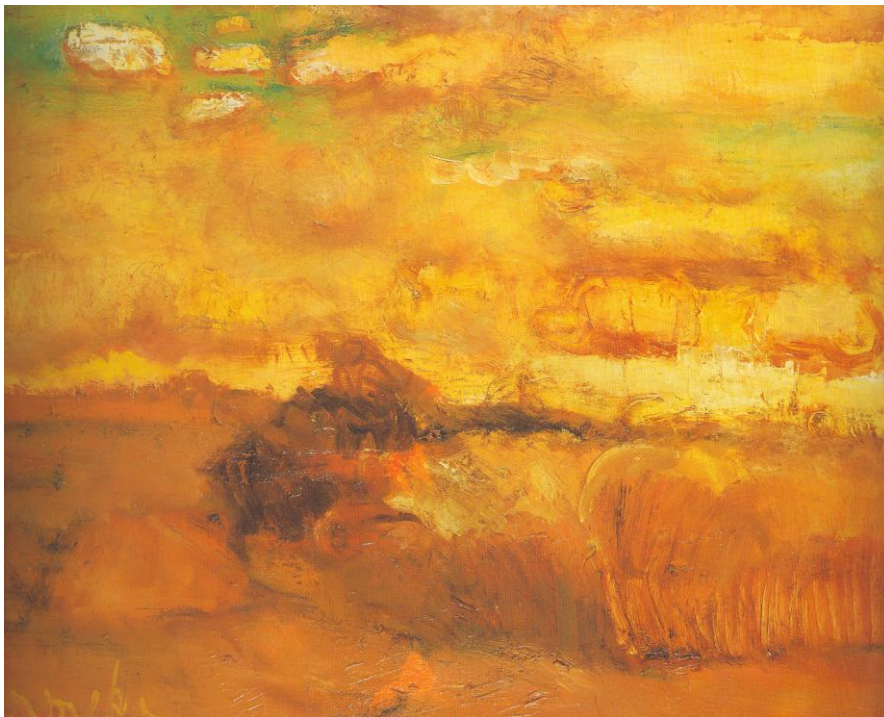
Toen hem in de laatste fase van zijn schilderleven het verwijt werd gemaakt dat hij zichzelf herhaalde schakelde hij rigoureuus over op het naakt. En de naakten van Permeke mogen er zijn. Prachtige vrouwen tekende en schilderde hij. Velen daarvan met een uiterste

sensualiteit. Ik houd van de naakten van Permeke. Prachtig werk. Zoals bijna al zijn tekeningen indrukwekkend en indringend zijn. Bijna alle in groot formaat alsof ze de randen van het blad niet accepteren, teruggebracht tot de essentie in zeer krachtige lijnen.

De doeken van Permeke zijn groots en heftig, gul en ruimhartig geschilderd in vooral donkere tonen. Het is bijna ondoenlijk een favoriet schilderij aan te wijzen, de tentoonstelling is een litanie van genot: wat een schilder. En als ik dan toch enkele voorkeuren moet noemen dan denk ik vooral aan *De zeug*, het meest monumentale schilderij dat ik ooit zag; een voorstelling van een zeug met biggen op een Vlaamse boerderij. Het doek is een bijna imponerende lofzang op het Vlaamse boerenleven en de symbiose tussen boer en vee.

Maar bijna even overrompelend is *De golf*, een donker en bijna zwart doek voorstellende een grote golfbeweging op een zware zee. Ook hier weer een enorm formaat waar de overweldigende kracht van de zee van af spettert.

Slechts een enkele keer schildert Permeke in lichte en vrolijke kleuren, zoals in de afbeelding te zien is: *De zomer* (1932). Een Vlaamse zomer. Expressionisme bij uitstek. Een vitalist was die

Permeke. En minstens even verbluffend is *De oogst*, eveneens uit 1932. Ook hier lichte kleuren, graanakkers waar boeren aan het einde van de zomer de oogst binnenhalen. Een hoge horizon (die met het vorderen van zijn leeftijd steeds lager lijkt te reiken), met op de achtergrond

boerenerven, in het midden enkele boeren en boerinnen en op de voorgrond de grotendeels geogste graanakker. Wat het doek zo verrassend maakt is dat Permeke op de voorgrond een boer en boerin in het doek heeft getekend, zonder ze als het ware in te vullen. Door hun lichamen heen zie je nog het graan, alsof de boer en boerin geheel op zijn gegaan in het Vlaamse land.

Maar het doek dat mij wellicht het meest dierbaar is, hangt wat verscholen in een van de nissen van het Haags Gemeentemuseum: *Winterlandschap* uit 1912. Een vroeg werk van Permeke van een ongelooflijke zeggingskracht. Permeke, de schilder tussen Turner en Gerhard Richter (diens vroegere werk althans).

Hulde aan het Gemeentemuseum dat hiermee een indrukwekkende en prachtige tentoonstelling verzorgde. Gun uzelf een onvergetelijke ervaring en verrassing, ga erheen! Mooie catalogus ook, zij het dat ik over de teksten minder te spreken ben. Permeke is zo' n schilder van wie je wel een biografie zou willen lezen. Ga erheen!

Enno Nuy, september 2004